

KARTA KURSU

Nazwa	Regionalne ćwiczenia terenowe – Wyżyna Małopolska i Śląsko-Krakowska
Nazwa w j. ang.	<i>Regional field classes – Polish Uplands</i>

Koordynator	Dr Agnieszka Ciurej	Zespół dydaktyczny
		Dr Agnieszka Ciurej Dr Bartłomiej Pietras
Punktacja ECTS*	1	

Opis kursu (cele kształcenia)

Po zakończeniu kursu student potrafi opisać zróżnicowanie środowiska geograficznego Wyżyny Śląsko-Krakowskiej i Małopolskiej oraz przedstawić wzajemne relacje pomiędzy jego elementami. Ponadto, student potrafi określić wpływ uwarunkowań historycznych na rozwój społeczno-gospodarczy tego obszaru oraz określić poziom rozwoju ekonomicznego, a także jego zagospodarowanie turystyczne. Kurs jest prowadzony w języku polskim lub angielskim.

Warunki wstępne

Wiedza	Podstawowa wiedza z zakresu topografii, geologii, geomorfologii, hydrologii i klimatologii
Umiejętności	Możliwość rozpoznania podstawowych typów skał, form krajobrazu i zależności pomiędzy różnymi elementami środowiska przyrodniczego
Kursy	Brak warunków

Efekty uczenia się

Wiedza	Efekt kształcenia dla kursu	Odniesienie do efektów kierunkowych
--------	-----------------------------	-------------------------------------

	W01 Charakteryzuje poszczególne elementy środowiska przyrodniczego Wyżyny Śląsko-Krakowskiej i Małopolskiej.	K_WG02, K_WG03, K_WG04
	W02 Zna podział fizyczno-geograficzny Wyżyny Śląsko-Krakowskiej i Małopolskiej i wyjaśnia różnice w obrębie regionów.	K_WG05, K_WG06
	W03 Charakteryzuje formy ochrony przyrody oraz współczesne zagrożenia środowiska przyrodniczego na obszarze Wyżyny Śląsko-Krakowskiej i Małopolskiej.	K_WK02
	W04 Charakteryzuje wpływ środowiska przyrodniczego na rozmieszczenie ludności i zróżnicowanie działalności gospodarczej człowieka na obszarze Wyżyny Śląsko-Krakowskiej i Małopolskiej.	K_WG07, K_WG08
	W05 Charakteryzuje elementy systemu osadniczego i komunikacyjnego obszaru Wyżyn, wyjaśniając jego zróżnicowanie.	K_WG06, K_WG07
	W06 Zna sposoby użytkowania ziemi oraz potrafi wytłumaczyć ich różnorodność w oparciu o znajomość warunków przyrodniczych, oraz wiedzę z zakresu ekonomii i historii.	K_WK04, K_WK09, K_WG08, K_WG11

	Efekt kształcenia dla kursu	Odniesienie do efektów kierunkowych
Umiejętności	U01 Potrafi wyjaśnić zróżnicowanie środowiska przyrodniczego obszaru Wyżyny Śląsko-Krakowskiej i Małopolskiej oraz uwarunkowania jego współczesnego funkcjonowania.	K_UW03,
	U02 Potrafi wyjaśnić uwarunkowania zagrożeń naturalnych i ich związek z działalnością człowieka w obszarach w/w wyżyn.	K_UW09, K_UK01
	U03 Potrafi odnaleźć i krytycznie zinterpretować informacje z map tematycznych dotyczące różnych zagadnień przyrodniczych i społeczno-ekonomicznych tego obszaru.	K_UW09, K_UK02
	U04 Potrafi interpretować i przewidywać zmiany w użytkowaniu ziemi oraz wpływ komunikacji na rozwój społeczno-gospodarczy na obszarze Wyżyny Śląsko-Krakowskiej i Małopolskiej.	K_UW07, K_UW08

Kompetencje społeczne	Efekt kształcenia dla kursu	Odniesienie do efektów kierunkowych
-----------------------	-----------------------------	-------------------------------------

	<p>K01 Ma świadomość konieczności podnoszenia swoich kompetencji zawodowych oraz samodzielnego aktualizowania i poszerzania wiedzy geograficznej poprzez badania terenowe oraz studiowanie literatury naukowej.</p> <p>K02, Świadomy złożoności funkcjonowania systemu przyrodniczego na Ziemi, wykazuje postawę odpowiedzialności za poszanowanie środowiska przyrodniczego.</p>	<p>K_KK02, K_KR01</p> <p>K_KK01, K_KO02</p>
--	---	---

Organizacja										
Forma zajęć	Wykład (W)	Ćwiczenia w grupach								
		A		K		L		S		P
Liczba godzin						24				
						ZO				

ZO – zaliczenie z oceną

Opis metod prowadzenia zajęć

Zajęcia będą prowadzone na Wyżynie Śląsko-Krakowskiej i Wyżynie Małopolskiej z dwoma noclegami w miejscowości Korzecko. Cechy charakterystyczne środowiska geograficznego różnych mezoregionów wyżyn zostaną przedstawione na wybranych punktach lub wzdłuż pieszych tras. Przejazd po tym obszarze w obu terminach będzie miał miejsce wynajętym przez uczelnię autokarem.

Formy sprawdzania efektów kształcenia

	E – learning	Gry dydaktyczne	Ćwiczenia w szkole	Zajęcia terenowe	Praca laboratoryjna	Projekt indywidualny	Projekt grupowy	Udział w dyskusji	Referat	Praca pisemna (esej)	Egzamin ustny	Zaliczenie pisemne	Inne
W01				X				x		X			
W02				X				x		X			
W03				X				x		X			
W04				X				X		X			
W05				X				X		X			
W06				X				X		X			
U01				X				X		X			
U02				X				X		X			
U03				X				X		X			
U04				X				X		X			
U05				X				X		X			
K01				X				X					

K02				X				X				
-----	--	--	--	---	--	--	--	---	--	--	--	--

Kryteria oceny	Zaliczenie otrzymuje student, który każdego dnia uczestniczył na ćwiczeniach, prowadził notatnik terenowy i oddał sprawozdanie z każdego dnia ćwiczeń i otrzymał pozytywną ocenę.
----------------	---

Uwagi	Szczegółowe dotyczące m.in. organizacji oraz zasad uczestnictwa w ćwiczeniach regionalnych przedstawiono w Regulaminie ćwiczeń terenowych. Koszty transportu autobusem w czasie ćwiczeń regionalnych pokrywa uczelnia.
-------	---

Treści merytoryczne (wykaz tematów)

WYŻYNA ŚLĄSKO-KRAKOWSKA:

Obniżenie Liswarty: rzeźba w obrębie czarnych iłów środkowej jury i ich znaczenie gospodarcze, historyczne górnictwo rud żelaza

Wyżyna Częstochowska: morfologia zachodniej krawędzi Wyżyny, krasowa rzeźba wierzchowinowa, system zasilania i drenażu na obszarach węglanowych, średniowieczne warownie i ich znaczenie w turystyce regionu; historia osadnictwa

Wyżyna Olkuska: rzeźba dolin krasowych i ich ewolucja, krasowa rzeźba wierzchowinowa, turystyka w regionie

WYŻYNA MAŁOPOLSKA:

Próg Lelowski: wiejskie budownictwo z wykorzystaniem materiału naturalnego

Niecka Włoszczowska: holocenijskie wydmy, gleby bielicowe, rolnictwo na różnych typach gleb

Płaskowyż Proszowicki: rzeźba lessowa, południowa krawędź Wyżyny Małopolskiej z Niziną Nadwiślańską, intensywne rolnictwo na czarnoziemach

Dolina Nidy: kopuły gipsowe w podłożu średniowiecznego miasta (Wiślica), średniowieczne osadnictwo

Niecka Solecka: rzeźba krasowa w mioceńskich gipsach, gipsy jako materiał budowlany, wody siarczkowe i solanki, balneologia

Pogórze Szydłowskie: mioceńskie podłoże geologiczne

Góry Świętokrzyskie: paleozoiczne podłoże geologiczne, elementy rzeźby strukturalnej, rozwój sieci rzecznej, rozwój i funkcje Kielc, obszary turystyczne i formy turystyki, ochrona przyrody na tym obszarze.

Słowniczek (5-15 pojęć w języku angielskim)

sedimentary cover, evaporates, monocline, horst, depression, Palaeozoic, Mesozoic, Neogene, Quaternary, karst relief, structural relief, post-glacial relief, drainage basins and their catchments, springs, mineral waters, soils, coal mining, stone building companies,

Wykaz literatury podstawowej

1. Cabaj W., Nowak W.A. (1986). Rzeźba Niecki Nidziańskiej, *Studia Ośrodka Dokumentacji. Fizjograficznej*, 14, 119–210.
2. Ciupa, T., Suligowski, R., Łajczak, A. (2020). Wody powierzchniowe. [W:] Buchholz L., Józwiak M., Reklewski J., Szczepaniak P. (red.), *Świętokrzyski Park Narodowy – Przyroda i człowiek*. Wyd. Świętokrzyski Park Narodowy – Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Bodzentyn-Kielce, 126-142.
3. Dulias R. (2007). Geomorfologiczne skutki eksploatacji węgla kamiennego w Zagłębiu Dąbrowskim, [w:] *Kształowanie środowiska geograficznego i ochrona przyrody na obszarach uprzemysłowionych i zurbanizowanych*, WBiOŚ, WNoZ UŚ, 38, 11–22.
4. Flis J. (1954). Kras gipsowy Niecki Nidziańskiej, *Prace Geogr. IG PAN*, 1, 1–73.
5. Gilewska S. (1972). Wyżyny Śląsko-Małopolskie, [w:] M. Klimaszewski (red.), *Geomorfologia*
6. *Polski*, 1, PWN, Warszawa, s. 232–339.
7. Łajczak, A., Urban, J., Rączkowska, Z., Wałek, G. (2020). Rzeźba strukturalna obszaru Świętokrzyskiego Parku Narodowego. *Przegląd Geologiczny*, 68 (2), 102-111.
8. Motyka J. (1988). Węglanowe osady triasu w olkusko-zawierciańskim rejonie rudnym jako środowisko wód podziemnych, *Zesz. Nauk. AGH*, 1157, *Geologia*, 36, 1–109.
9. Nowak W.A. (1993) Skrasowienie podziemne wapieni i jego odzwierciedlenie w rzeźbie Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej w rejonie Częstochowy, *Studia Ośr. Dok. Fizjogr., PAN Oddz.*
10. *w Krakowie*, 21, 1–157.
11. Rodzik J., Ciupa T., Janicki G., Kociuba W., Tyc A., Zgłobicki W. (2021). Współczesne przemiany rzeźby Wyżyn Polskich. W: Kostrzewski A., Krzemień K., Migoń P., Starkel S., Winowski M., Zwoliński Z. (red.), *Współczesne przemiany rzeźby Polski*, wyd. II rozszerzone. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, 333-414.
12. Różkowski J. (2006). Wody podziemne utworów węglanowych południowej części Jury Krakowsko-Częstochowskiej i problemy ich ochrony, *Wyd. UŚ, Katowice*.
13. Rzętała M. (1998) Zróżnicowanie występowania sztucznych zbiorników wodnych na obszarze Wyżyny Katowickiej, *Geogr. Stud. et Diss.*, 22, 52–67.
14. Solon et al. (2018). Physico-geographical mesoregions of Poland: Verification and adjustment of boundaries on the basis of contemporary spatial data. *Geographia Polonica*, 91, 2, 143-170.
15. Sołtyś R. (2002). Geneza mokradeł Gór Świętokrzyskich i Niecki Nidziańskiej, *Prace Inst. Geogr. AŚ, Kielce*, 9, 1–126.
16. Suligowski R. (2004). Struktura czasowa i przestrzenna opadów w Polsce. Próba regionalizacji,
17. *Prace Inst. Geogr. AŚ*, 12, 1–110.
18. Tyc, A. (1997). Wpływ antropopresji na procesy krasowe Wyżyny Śląsko-Krakowskiej na przykładzie obszaru Olkusz–Zawiercie, *Kras i Speleologia*, nr spec., 2, 1–176.
19. Urban J., Gubała J., Kasza A. (2003). Jaskinie w gipsach Niecki Nidziańskiej, *Przegl. Geol.*, 51,
20. 1, 79–88.
21. Urban J., Chwalik-Borowiec A., Kasza A. (2015). Warunki rozwoju i wiek krasu w gipsach Niecki Soleckiej, *Biuletyn Państwowego Instytutu Geologicznego*, 462, 125–152.
22. Żelaźniewicz, A., Aleksandrowski, P., Buła Z., Karnowski, P.H., Konon, A., Oszczytko, N.,
23. Ślęczka, A., Żaba J., Żyto K. (2011). Regionalizacja tektoniczna Polski, *Komitet Nauk Geologicznych PAN, Wrocław*.

Wykaz literatury uzupełniającej

1. Ciupa T. (2002). Zagrożenia dla środowiska związane z występowaniem opadów nawałnych na terenach lessowych Niecki Nidziańskiej i Gór Świętokrzyskich, [w:] T. Ciupa, E. Kupczyk,
3. R. Suligowski (red.), *Obieg wody w zmieniającym się środowisku*, *Prace Inst. Geogr. AŚ*, 7,
4. 269–280.
5. Ciupa T., 2012, Denudacja chemiczna w zlewniach Gór Świętokrzyskich, *Landform Analysis*,
6. 20, 9–16.
7. Dulias R., 2013, Denudacja antropogeniczna na obszarach górniczych: na przykładzie Górnośląskiego Zagłębia Węglowego, *Uniwersytet Śląski, Katowice*.
8. Dynowska I., 1991, *Obieg wody*, [w:] L. Starkel (red.), *Geografia Polski. Środowisko przyrodnicze*, PWN, Warszawa, s. 335–387.

9. Fajer M., 2004, Wpływ budowy geologicznej podłoża jurajskiego na rozwój dna doliny Liswarty,
10. [w:] R. Sołtysik (red.), Czwartorzęd obszaru Polski na tle struktur starszego podłoża, Prace
11. Inst. Geogr. AŚ, 13, 53–82.
12. Gilewska S., 1991a, Rzeźba, [w:] L. Starkel (red.), Geografia Polski. Środowisko przyrodnicze,
13. PWN, Warszawa, s. 248–296.
14. Gradziński M., Szelerewicz M., 2004, Jaskinie Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej – liczba i rozmieszczenie, [w:] J. Partyka (red.), Zróżnicowanie i przemiany środowiska przyrodniczo-kulturowego Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, 1, Ojcowski Park Narodowy, Ojców, 69–82.
15. Jania J., Dulias R., Szypuła B., Tyc A., 2014, Cyfrowa Mapa Geomorfologiczna Polski, arkusz
16. Katowice, Główny Urząd Geodezji i Kartografii, Warszawa
17. Kalicki T., Frączek M., Przepióra P., Kuształ P., Kłusakiewicz, Małega E., 2018, Late Quaternary geomorphology and geoarchaeology in the rivers of the Holy Cross Mountains region,
18. Central Europe, Quat. Res., 1–16.
19. Karaś-Brzozowska C., Klimaszewski M. (oprac. i red.), 1960, Charakterystyka geomorfologiczna Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego, Biul. 37, Komitet ds. GOP, PAN, 1–209.
20. Kastory L., 1971, Osuwiska w Godziszowie, Czasop. Geogr., 42, 253–259.
21. Kostrakiewicz, L. (1999). Denudacja chemiczna skał węglanowych na terenie Ojcowskiego Parku Narodowego i obrzeża, Chronimy Przyrodę Ojczystą, 55, 6, 55–68.
22. Kowalski, B.J. (1988). Warunki powstawania i rozwój przełomowego odcinka doliny rzeki Lubrzanki przez główne pasmo Gór Świętokrzyskich w trzeciorzędzie, Przegl. Geogr., 10, 3, 329–351.
23. Pulina M., 1997, Karst areas in Poland and their changes by human impact, Landform Analysis,
24. 1, 55–71.
25. Rutkowski J., 1997, Przekształcenie wąwozów, [w:] L. Starkel (red.), Rola gwałtownych ulew
26. w ewolucji rzeźby Wyżyny Miechowskiej (na przykładzie ulewy w dniu 15 września 1995 roku),
27. Dokum. Geogr. IGiPZ PAN, 8, 86–92.
28. Rutkowski J., 2003, Morphological forms connected with exploitation of mineral raw materials in
29. Poland, [w:] A. Kotarba (red.), Holocene and late vistulian paleogeography and paleohydrology, Prace Geogr. IGiPZ PAN, 189, 43–158.
30. Starkel L. (red.) (1997). Rola gwałtownych ulew w ewolucji rzeźby Wyżyny Miechowskiej, Dokum.
31. Geogr., 8, 1–108.
32. Tyc A., 2005, Relikty krasu podziemnego we współczesnej morfologii ostańców Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, [w:] A. Kotarba, K. Krzemień, J. Święchowicz (red.), Współczesna
33. ewolucja rzeźby Polski, VII Zjazd Geomorf. Polskich, Kraków, 19–22 września 2005, SGP,
34. IGiPZ UJ, IGiPZ PAN, IG AP, Kraków, s. 481–486.
35. Ustrnul Z., Czekierda D., 2009, Atlas ekstremalnych zjawisk meteorologicznych oraz sytuacji
36. synoptycznych w Polsce, IMGW, Warszawa.
37. Wałek G., 2012, Współczesne przeobrażenia rzeźby na terenie Kielc, Landform Analysis, 19,
38. 81–90.
39. Wojtanowicz J., 1990, Procesy eoliczne, [w:] M. Bogacki (red.), Współczesne przemiany rzeźby
40. Polski Południowo-Wschodniej, Prace Geogr. IG i PZ PAN, 153, 99–107.

Wybrane publikacje koordynatora zajęć potwierdzające kompetencje w zakresie tematu ćwiczeń regionalnych.

1. Bąk, K., Cabaj, W., Haczewski, G. (1995): Geomorfologiczno–geologiczna charakterystyka skutków tajemniczego zjawiska geofizycznego w Jerzmanowicach. Przegl. Geofiz., 60, 377-390.
2. Bąk, M., Natkaniec-Nowak, L., Naglik, B., Bąk K., Dulemba, P. (2017). Organic-walled microfossils from the early Middle Cambrian sediments of the Holy Cross Mountains, Poland: Possible implications for sedimentary environment in the SE margin of the Baltica. Acta Geologica Sinica - English edition, 91 (1), 39–50.
3. Ciurej, A., Struska, M., Wolska, A., Chudzik, W., 2021. The Miedzianka Mountain ore deposit (Świętokrzyskie Mountains, Poland) as a site of historical mining and geological heritage: A case study of the Teresa Adit. Minerals 11 (11), Article no. 1177.
4. Ciurej, A., Struska, M., Wolska, A., Szczerba, M., Olszak, J., 2023. Copper-bearing mineralisation in the Upper Devonian limestones: A case study from the historical Teresa Adit in the Świętokrzyskie Mountains, Poland. Minerals 13 (1), Article no 54.

Bilans godzinowy zgodny z CNPS (Całkowity Nakład Pracy Studenta)

	Wykład	
--	--------	--

liczba godzin w kontakcie z prowadzącymi	Konwersatorium (ćwiczenia, laboratorium itd.)	24
	Pozostałe godziny kontaktu studenta z prowadzącym	1
liczba godzin pracy studenta bez kontaktu z prowadzącymi	Lektura w ramach przygotowania do zajęć	3
	Przygotowanie krótkiej pracy pisemnej lub referatu po zapoznaniu się z niezbędną literaturą przedmiotu	2
	Przygotowanie projektu lub prezentacji na podany temat (praca w grupie)	-
	Przygotowanie do egzaminu/zaliczenia	-
Ogółem bilans czasu pracy		30
Liczba punktów ECTS w zależności od przyjętego przelicznika		1